

ДИМИТЪР ПЕЕВ
ПЯСЪЧНАТА ЧУМА

chitanka.info

Ако някои наричат Земята „планета вода“, то с много по-голямо основание Марс трябва да бъде наречен „планета пясък“. За тези, които са пребивавали там поне няколко месеца, той завинаги се запомня като царство на пясъка — пясък жълт, оранжев, червеникав, пясък, покриващ цялата повърхност на планетата, пясък, разнасян от ветровете на нищожната атмосфера, та дори и по небето, по червеникавото марсианско небе, вечно запрашено от финия и неосезаем пясък. И само много рядко, когато дни наред не е подухвал ветрец и прахът от атмосферата е имал достатъчно време да се улегне, привличан от слабото притегляне на планетата, могат да се видят такива изгреви на Слънцето — от бялото ослепително кълбо се разнасят концентрични кръгове — първо розови, след това жълтеникави, после зелени и масленозелени, докато се разтворят в тъмната синева — сякаш са вълни от падналото на хоризонта огнено светило.

Всъдеходът изпълзя от хангара си в една такава ведра марсианска утрин. Външният термометър показваше минус 85°, а налягането беше 5 милибара — както на височина 35–40 км в земната атмосфера. Но това не засягаше многобройните пътници вътре във всъдехода. Там, при нормално атмосферно налягане и температура +20°C те се чувствуваха тъй удобно, както и в помещенията на станцията. Някои закусваха в бюфетчето, други дремеха, а повечето наблюдаваха с интерес пейзажа. Това, разбира се, бяха новаците.

Дванадесетте огромни бели гуми меко се търкаляха по розовия пясък и като оставяха след себе си лек воал от прах, все по-бързо и по-бързо се насочваха към далечната си цел. Групата, която пътуваше за Снеговете на Олимп, този път беше смесена. Освен служебните лица, изпратени да проверяват работата на метеорологичната и на космичната станции, разположени на най-високия връх на Марс, да подменят филмите, магнитните ленти и част от апаратурата, имаше и двадесетина екскурзианти, пристигнали наскоро на Червената планета, които бяха пожелали да посетят Снеговете на Олимп. Затова и изпратиха големия автобус, който предоставяше всички удобства за живеене, хранене и спане за 30 души.

Пътят, по който първоначално се движеше всъдеходът, минаваше през системата на обозначаване, въведена през XIX век от знаменития изследовател на Марс Джовани Скиапарели. Наблюдавайки великото

противостояние на Марс през 1877 г., той не само „откри каналите“, но и състави доста подробна карта на планетата. Още през първата половина на ХХ век учените разбраха, че на Марс няма канали, построени от разумни същества. По-късно те установиха, че на тази планета въобще няма живот, а след като през ХХІ век се поселиха на нея, те естествено най-напред създадоха подробни карти на повърхността ѝ. Но по традиция запазиха като опорни точки названията, дадени от Скиапарели. И защото бяха тъй поетични!

Светлите и тъмни петна, които се наблюдаваха по екваториалната област на Марс, Скиапарели бе наименувал в съгласие с митологията и класическата география. Поредицата имена повтаряше пътя на Слънчевата колесница, с която Хелиос обикаля Земята. Тя започваше от Солис лакус (Слънчевото езеро), където Хелиос нощувал, минаваше през Ауроре синус (Залива на зората), пресичаше Мара Еритреум (Индийския океан), продължаваше през страните на Индия, Арабския полуостров, Северна Африка и Южна Европа, за да се скрие зад херкулесовите стълбове отново в Солис лакус. В Слънчевото езеро беше построена и първата постоянна станция на Марс. Оттам сега потегли и всъдеходът.

Първите хиляда километра на северозапад той измина по абсолютно равната пустиня Сирия, където пясъкът от предишните бури бе изгладил повърхността като асфалт. След това пресече екватора между две куполовидни планини и премина в северното полукълбо. Тук настъпи и нощта, но това не попречи на движението му. Нощните прожектори на всъдехода осветяваха пътя, а сложната система от радарни и инфрачервени локатори чертаеха на екраните и най-малките детайли на околността. През два часа водачите се сменяха на командния пулт, а всички останали спяха в леглата си. Огромните пневматични гуми и идеална федерация унищожаваша всяко друсане, дори когато всъдеходът преминаваше през пустини, осяяни с дребни остри камъни.

За едно марсианско денонощие, което беше само с 41 минути по-дълго от земното денонощие, всъдеходът измина разстоянието от 3500 км по съвсем гладък пустинен терен. Още в първите часове на пътуването гледката бе омръзнала дори на новопристигналите и вече никой не се любуваше на монотонния пейзаж. Те знаеха, че на връщане ще минат по на север, през планинската верига, разделяща Сирия от

пустинята Тарзис, няколкостотин километра ще пътуват през гигантския каньон Копратес, ще посетят няколко средни и малки кратера. А сега, щом пътниците се събудиха, всички впериха поглед към гигантския планински масив, до чието подножие бяха стигнали, до Снеговете на Олимп. А там имаше на какво да се любуват.

Това беше най-високата планина не само на Марс, но и в цялата Слънчева система. Гигантският купол имаше в основата си диаметър 500 км и беше 24 км висок. Това беше застинал вулкан, чийто кратер, там горе на върха, имаше диаметър 65 км. Макар и страшен със своята височина, кратерът на Снеговете на Олимп съвсем не приличаше на земните си събратя от Хималаите, та дори и от Алпите. Това беше един добре загладен от ветровата ерозия и честите пясъчни бури купол. Средният му наклон не превишаваше 10 на сто и по него лесно се изкачваха дори такива гиганти като марсобусът.

За три часа мощните двигатели преодоляха височината и всъдеходът спря на една равна площадка на кратерната стена до самата научна станция. Хората излязоха от марсобуса. Те знаеха, че в едната посока, някъде на 250 км пред тях, там долу се простират безкрайните пясъчни пустини на Марс. Но облаците, които обвиваха като венец върха, не им даваха възможност да ги видят. Тези чести облаци, които се кондензираха около върха на тази височина, с белия си цвят бяха дали и името му — Снеговете на Олимп. Защото тук нямаше никакъв сняг. А в другата посока, към кратера, се виждаше само малка част от дъгата му. Отсрещната стена, на 65 км от тях, се губеше зад хоризонта. Само долу, на няколко километра от гърлото на вулкана, макар и затихнал, все още бликаха струи сиви, бели и жълтеникави пари.

Хората се разпиляха. Едни започнаха да се спускат по полегатия склон на кратера, други се разхождаха и събираха за спомен минерали, изхвърлени някога, преди милиони години от недрата на планетата. Да се движиш по най-високите земни върхове беше истински подвиг. И студът, и крайно разредената атмосфера, и ураганните ветрове сякаш искаха да издухат, да прогонят човека от височините, за които той не е създаден. А тук те бяха облечени в космическите си скафандри, които освен абсолютната изолация от околната среда им обезпечаваха чудесен въздух за дишане, постоянна температура от 18–20 градуса, непрекъснатата радио- и визиио-връзка с другарите им и запас от храна за две денонощия. А какво значение можеше да има, че докато се

изкачваха, налягането от 10 хилядни бе спаднало до 2 хилядни от атмосферата, че температурата се бе понижила от минус 60° на минус 95°. А вятърът при тази разрежена атмосфера просто не се усещаше.

В този момент в шлемовете на всички хора, не само тук на върха — Снеговете на Олимп, но и на всички останали в поселенията, в научноизследователските лаборатории, в заводите и рудниците, по цялата планета прозвучаха призивните сигнали на тревога първа степен: „До всички, до всички, до всички!“. Гласът съобщи, че в База номер четири е избухнала епидемия от неустановен произход, която протича с треска и висока температура и в някои отношения наподобява симптомите на отдавна забравената белодробна чума. Тъй като не се знаеха границите на заразата, всички се предупреждаваха да следят зорко за състоянието си и при най-малко неразположение да съобщават.

Не само някогашният бич на човечеството — чумата, но и всички останали земни болести бяха или изчезнали, или тъй добре познати, че медицината разполагаше с бързи и ефикасни средства за борба с тях. Още първите заселници на Марс в края на XX век установиха, че тук няма никакъв живот — не само разумни същества, животни и растения, но дори и най-примитивни едноклетъчни бактерии и вируси. Затова новината за появата на тази епидемия толкова силно развълнува всички. А съобщенията следваха всеки половин час и ги слушаха навсякъде. Нямаше човек, нямаше помещение, транспортно средство, място, където можеха да се озоват хора, което да не бе свързано с единната планетарна комуникационна система. Връзката се поддържаше чрез трите увиснали над Марс стационарни спътника. Чрез тях се снабдяваха по ултракъсовълнови канали с енергия и всички консуматори на електрически ток — и транспортните средства, и индивидуалните скафандри, та дори и някои по-малки населени места, работилници и лаборатории.

Какво се бе случило в Четвъртата база?

Тя се намираще в най-ниската точка на планетата, в центъра на гигантския басейн Хелас с диаметър 1400 км, на дълбочина 6000 метра под средното равнище на Марс. Така разликата между най-високата точка (върха на вулкана Снеговете на Олимп) и най-ниската (центъра на Хелас) беше 30 км, докато на Земята разликата между връх Чомолунгма в Хималаите и Марианската падина в Тихия океан е едва

20 км. По някакво странно съвпадение най-високата и най-ниската точки на повърхността на Марс се намираха в противоположните страни на планетата, бяха практически антиподи. В центъра на Хелас, в дъното на този гигантски басейн бяха измерени и най-високите налягания. Тук понякога то достигаше дори 15–18 милибара, хилядни от атмосферата. И то беше за земните мащаби нищожно, но все пак по-добре е да живееш в местност, защитена от 6–7 пъти повече газове, на 30 км по-ниско, отколкото на Снеговете на Олимп. Пък и тук беше най-близо до недрата на планетата. А то се оказа особено важно.

Първоначалните изследвания на Марс говореха, че това е една суха планета и не случайно на нея не се бе появил животът. Атмосферата ѝ се състоеше от 95% въглероден двуокис, 2,5% азот, 1,5% аргон и още по-малко кислород, нищожни количества водни пари и някои други газове. Повърхността ѝ се състоеше от пясък — силициеви съединения особено богати на желязни окиси. Те даваха червеникавия цвят на планетата. Но щом като бяха организирани първите поселения на Марс, още при първите сондажи се установи, че тази планета е богата и на най-ценната за живота суровина — водата. Само че тя тук беше „изкопаема“, намираще се на значителна дълбочина и в твърд вид — като големи залежи лед. Близо до повърхността тя не можеше да съществува при ниското налягане — сублимираше, превръщаше се от лед направо в газове, които се разпръскваха из атмосферата. Това даде възможност да бъде населена масово и тази планета. Водата служеше и непосредствено за нуждите на хората, на оранжерии и на животновъдните ферми, за получаване на кислород и водород за ракетите и не на последно място за извличане на деутерия — на тежкия водород, с който работеха термоядрените електроцентрали на Марс.

В центъра на континента Хелас, на това все пак най-благоприятно за работене място, отскоро започна да се разраства четвъртото поселение на Марс и само в него живееха над хиляда души. То още не беше цялостен град, защитен от общ купол, а поредица от разделени рудници, заводи, електроцентрала, лаборатории, битови сгради. И това спомогна да се ограничи епидемията.

Тя избухна в биологичната лабораторията, в нейния фероотдел, където се правеха опити с особен вид желязосъдържащи бактерии. Тези феробактерии се хранеха с въглероден двуокис от въздуха и с

железните окиси на почвата и при лакомията си за желязо отделяха огромни количества чист кислород, а като измираха, оставяха железни карбиди — чудесна суровина за металургията.

Първ заболя операторът, наблюдаващ процесите по размножаването на феробактериите в опитните вани. Затресе го, след това температурата му започва застрашително да се покачва. Когато лекарят на станцията го постави в izolатора, беше вече късно. Двама негови колеги получиха същите симптоми, след това заболяха още шест човека, включително и лекарят на станцията. Тогава изолираха самата станция, но се оказа, че болестта е била пренесена и в диспечерската на рудника за добив на подземен лед. За щастие там работеха само трима души. Изолираха и тях. Сега вече можеше да се говори за ограничаване на епидемията. Но 12 души бяха застрашени от неизвестната болест.

През това време се очерта и характерът на заболяването. Първият ден минаваше в непрестанна треска с много висока температура, на която никакви медикаменти не действуваха. През втория ден треската затихваше, но през третия се проявяваше остра хемоглобиноза — еритроцитите на кръвта се разпадаха и болният развиваше свръхбързо остра левкемия. И ако не сменяха кръвта му през три часа, непременно щеше да настъпи смъртта.

Контактът с болните ставаше само в специални скафандри с абсолютна изолация. Това донякъде затрудняваше общуването, но затова пък пресече всяка възможност за предаване на заразата. На Марс имаше всякакви специалисти и за щастие значителна част от микробиолозите работеха в База № 4. Някои от тях заболяха, но другите се заеха с болестта и скоро откриха причинителя. Наречекоха го *Ареобацилус ферофагус* — марсиански бацил, който яде желязо. Това беше някакъв мутант на обикновените феробацили, с които преработваха железните окиси в железни карбиди. Под влияние на космическа частица, попаднала в някой феробацил, се бе изменила генетичната му структура и той бе започнал „да се храни“ вече не с обикновен железен окис, а с желязото, съдържащо се в хемоглобина на кръвта. Той предизвикваше хемолиза, разрушаваше еритроцитите: Откриха и как този мутант, вероятно единствен, който е трябвало да загине, без да причини никому вреда, бе предизвикал епидемията. Операторът, като установил, че в херметическото помещение с ваните

се е образувала газова смес с 35% кислород и почти 60% аргон, решил, че може пръв да опита този изкуствен марсиански въздух. Отворил шлема си и известно време подишал, наслаждавал се. Очевидно тогава е погълнал и фаталния мутант — първия Ареобацилус ферофагус. И така, поради това грубо нарушение на правилата, операторът предизвика епидемията и сам загина. Защото въпреки всички усилия, въпреки многократното преливане на кръв, щом заразата се загнездеше в черния дроб, в далака и в костния мозък, настъпваше смъртта. След оператора умряха още двама души. Едва тогава микробиолозите успяха да намерят ефикасно средство за лекуване на болестта. Официалното ѝ име беше марсианска хемоглибинопатия, но всички я наричаха пясъчната чума. Тя се появи тъй неочаквано из пясъците на Марс, тъй се разбушува със симптомите на някогашната чума, тъй бързо убиваше хората, че ако беше избухнала не през ХХІ век, а няколко столетия по-рано, едва ли щеше да остави жив човек на Земята. След като бяха основно дезинфекцирани, след като минаха всички възможни карантинни срокове и биолобораторията, и рудникът за добиване на вода бяха отново пуснати в действие.

Хората от втората половина на ХХІ век знаеха и умееха да се приспособяват към различните условия на телата от Слънчевата система. Те не само живееха по тях, но и се бяха научили да използват местните суровинни източници така, че все по-малко се нуждаеха от доставки от Земята. С какво беше богат Марс? — С железните и силициевите окиси на пустините си. От тях правеха стомани и стъкла. С въглеродния двуокис на атмосферата си. Той служеше за суровина на растенията в оранжерии, а те пък — за храна на хората и на животните от зоофермите. И накрая — подаръкът на Марс, това, което го беше направил особено привлекателен — подземните ледени находища. Термоядрените електроцентрали даваха изобилно енергия за разтопяване на ледовете, за изпомпване на водата от недрата на планетата, за нейното обработване и пречистване, за сепарацията на деутерия, който пък хилядократно се отплащаше, като снабдяваше централите с необходимата им енергетична суровина. Ето защо хората на Марс разполагаха с неограничени количества и енергия, и вода. И решиха да си доставят едно удоволствие, което никой друг из просторите на Слънчевата система не можеше да си позволи — във

всяко поселение бяха построени по няколко големи плувни басейна с различна температура и минерално съдържание.

Че какво пък толкова чудно? Малко ли са басейните на Земята!

Особено привлекателното на марсианското плуване беше, че поради по-слабото гравитационно поле на планетата, всички предмети тежаха почти три пъти по-малко, отколкото на Земята. И това се отразяваше на всяко човешко усилие, включително и на плуването. Защото едно е да тежиш 70 кг и съвсем друго — само 25 кг!

Огромното количество желязо и стъкло, което заводите добиваха от пясъчните пустини на Марс и произвежданите от тях разнообразни висококачествени стомани и стъкла, металостъкло и металокерамика, се поглъщаха от непрестанното строителство на планетата и за строежа на гигантския радиофар на Фобос.

Отдавна бе минало времето на единичните, редките полети из Слънчевата система, за всеки от които се съобщаваше най-тържествено. Междупланетните пътувания бяха станали не само всекидневие за човечеството, но и навлизаха все по-далеч в космоса. След като бяха заселени Луната, Марс и Меркурий, дойде ред на астероидите. А те бяха стотици хиляди и нито от Земята, нито дори от Луната можеше да се следи и контролира движението на всеки един от тях. И така, през последната четвърт на ХХІ век хората се захванаха с малките планети. Овладеяването на това безбройно и размирно племе трябваше да започне с „намирането“ на всеки един негов член. Пилотирани от автомати кораби излитаха от Марс — най-близката до астероидния пояс планета, и закотвяха за всеки посетен астероид радиопредавател, излъчващ определени сигнали и обезпечен с атомно електрозахранване за сто години. Радиомаркирането, едва започваше. „Белязаните“ астероиди сега бяха единици, след месеци щяха да станат десетки, след години хиляди, някога — стотици хиляди. И сигналите от всички тях трябваше да бъдат приемани, разчитани, кибернетично регистрирани и обработвани, така че в електронната памет на главния компютър на радиофара винаги да е отбелязано за всеки, дори и най-малък астероид, къде се намира сега и накъде се е насочил.

Защо бе избран тъкмо Фобос за база на радиофара? Тази тъй малка луна на Марс обикаляше около планетата само на 6000 км височина — твърде близко за лесното транспортиране и достатъчно

далеч извън атмосферата, за да не пречи тя на радиовръзката. Наистина на нея силата на притеглянето беше нищожна и хората практически се намираха в състояние на безтегловност, не тежаха почти нищо. Но по замисъл на станцията на Фобос нямаше да живеят хора. Тук автоматите щяха да управляват следящите антени, да извършват всички записи, да разчитат и обработват регистрираните сигнали и само при запитване от Марс или някой междупланетен кораб щяха да съобщават необходимите сведения за който и да е астероид. А хората щяха да посещават Фобос само когато се наложеше да проверяват или да поправят сложната радио-, лазерна и кибернетична апаратура. Да, радиофарът щеше да бъде едно от многото технически чудеса на ХХІ век и щеше да играе решаваща роля не само при овладяването на астероидния пояс между Марс и Юпитер, но и за цялата космонавтика из просторите на Слънчевата система. Постепенно той щеше да се превърне в главен навигационен и информационен диспечерски център на човечеството. Оставаше само да бъде построен!

Хората на строителната площадка на Фобос, очаквайки поредната автоматична товарна ракета със стомано-керамични конструктивни елементи, се любуваха на Червената планета, която въртеше петнистото си лице там някъде във височината. Южно от екватора, над „континента“ Еридан жълтото петно бе видимо нараснало. Те го откриха преди 7 часа и 40 минути, при предишното преминаване на спътника над тази област. Там се бе развихрила пясъчна буря и облаците прах, която ти вдигаше, застрашително нарастваха, заплашваха да обхванат огромни пространства. Понякога такива пясъчни бури продължаваха седмици и месеци и обвиваха с непрогледни облаци цялата планета. Да, Марс не винаги беше ласкав и приветлив към гостите си, дошли от Земята.

Очеркът е публикуван в списание „Космос“, брой 3 от 1978 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.